

EDWARD SZTUM DE SZTREM.

ROZWÓJ CEN ZBOŻOWYCH

NA RYNKU POLSKIM W LATACH 1920 i 1921.

ODBITKA Z „EKONOMISTY“

WARSZAWA.

DRUKARNIA I LITOGRAFJA p. f. „JAN COTTY“, KAPUCYŃSKA 7
1922.

EDWARD SZTURM DE SZTREM.

ROZWÓJ CEN ZBOŻOWYCH

NA RYNKU POLSKIM W LATACH 1920 i 1921.

ODBITKA Z „EKONOMISTY“

WARSZAWA.

DRUKARNIA I LITOGRAFJA p. f. „JAN COTTY“, KAPUCYŃSKA 7
1922.

Badanie cen zbożowych było dosyć łatwą rzeczą przed wojną, kiedy ceny lokalne w dużym stopniu były normowane przez ceny, ustalające się w większych centrach handlowych kraju, zaś te ostatnie pozostawały w zależności od cen rynku wszechświatowego.

Do tego naturalnie dochodziły wpływy polityki celnej i taryfowo kolejowej poszczególnych państw, ale właśnie te dwie polityki również często były w pewnej mierze odbiciem ogólnej konjunktury rynku wszechświatowego.

Zgoła od przedwojennego odmienny obraz daje ruch cen zbożowych w końcu wojny wszechświatowej. Dzięki deficytom zbożowym w poszczególnych państwach prowadzących wojnę, a nawet i neutralnych, jako wyraz zarządzeń aprowizacyjnych w tych państwach, powstał cały skomplikowany system zakazów, nakazów, kontyngentów, sekwestrów oraz cen kontyngentowych, maksymalnych i t. p. Legalny ruch prywatnych ładunków zbożowych został uniemożliwiony nie tylko między poszczególnymi krajami, ale nieraz między dwoma sąsiednimi miasteczkami. Wolny handel stał się rzeczą zakazaną i musiał zejść w podziemia — stać się nielegalnym.

Ceny, które przed wojną kształtowały się anarchicznie jedynie na miejscowych rynkach zbożowych bardziej oddalonych

od większych ośrodków handlowych, po wojnie stały się terenem takiego chaosu, jakiego bodaj nie widzieliśmy jeszcze ani razu w ciągu ostatniego stulecia. Przyjmując ceny z ostatniego normalnego roku przed wojną (1913 r.) na rynku Chicago za 100, otrzymamy następujący szereg wskaźników w poszczególnych miejscowościach.

	Pszenica	Ż y t o
Winnipeg (Kanada) .	92,3	99,2
Chicago	100	100
Buenos Ajres	100,5	—
Odessa.	101,1	99,2
Berlin	135,2	156,2

Przyjmując za 100, ceny w b. Królestwie Kongresowem, otrzymamy dla przeciętnej za lata 1909—1913 co następuje:

	Pszenica	Ż y t o
B. Królestwo Kongresowe	100	100
Lwów	113,7	118,8
Rosja	95,4	99,8
Prusy	130,8	148,6

Uwidocznione w obu tabelkach odchylenia wzajemne, nie przekraczają 50%, jakkolwiek poszczególne rynki, należące do różnych kompleksów gospodarczych, podlegały wpływom zupełnie odmiennych czynników polityki celnej i taryfowej. Różnice lokalne w cenach zbożowych na poszczególnych rynkach Polski były zawsze o wiele większe niż w innych krajach. Szczególnie dotyczy to b. zaboru Rosyjskiego.

Po wojnie europejskiej niezdecydowana i niekonsekwentna polityka gospodarcza rządu polskiego doprowadziła do tego, że pomimo wszelkich ograniczeń, cen maksymalnych, kontyngentowych i t. p. istniał nielegalny lub półlegalny pokątny rynek zbożowy, na którym panowała zupełna anarchja.

Nie mogąc sobie poradzić z realizacją produkcji zbożowej, nie mogąc wpłynąć nawet na otrzymanie całkowitych wyznaczonych kontyngentów, rząd polski trzymał się systemu zakazów i nakazów. Wyznaczając na przymusowo dostarczane zboże śmiesznie niskie ceny, często pięciokrotnie niższe od panujących

w niedozwolonym handlu, nie dawał zachęty do regularnych dostaw, zmuszając producentów do odbijania strat drogą sprzedaży zboża w handlu półlegalnym i nielegalnym, to jest do windowania cen.

Rynek zaś wolny - pokątny i nielegalny nie tylko istniał, ale się rozwijał w niezdrowych warunkach, w rezultacie zaś większa część zboża szła właśnie na ten rynek.

W tych to warunkach, na początku roku gospodarczego 1920/21 Polska oficjalnie przeszła do okresu całkowitego i legalnego wolnego handlu bez wszelkich zakazów, dotyczących rynku wewnętrznego. Faktycznie zaś wolny handel dosyć swobodnie istniał sporo wcześniej.

Nie poruszając nieaktualnych już obecnie cen kontyngentowych, zbadamy rynek cen wolnych na podstawie materiałów publikowanych w miesięczniku Głównego Urzędu Statystycznego od miesiąca kwietnia 1921 r. oraz na podstawie materiałów częściowo opublikowanych przez Ministerstwo Apropowizacji za rok 1920. W materiałach tych jednakże istnieje luka od miesiąca października roku 1920 do miesiąca marca 1921. Wskutek tego dla naszych badań ograniczyliśmy się porównaniem zestawieniem dla 6 miesięcy 1921 r. (od kwietnia do września) i tychże miesięcy 1920 roku. Co do notowań giełd zbożowych, to nie mogliśmy z nich skorzystać wskutek tego, że rozpoczęły one swe czynności dopiero z końcem sierpnia 1921 roku, a zresztą, jak dotąd, na takim „surowym“ rynku, jakim jest Polska obecnie, te notowania raczej są echem pewnej przeciętnej cen lokalnych, niż regulatorem tychże.

Ciekawy obraz dają odchylenia, które znajdujemy na poszczególnych rynkach miejscowych w stosunku do teoretycznej ogólnej przeciętnej. Zestawienie podobnych wskaźników podajemy niżej, przyjmując arytmetyczną przeciętną za 100 i obliczając ceny w poszczególnych województwach w odsetkach tej przeciętnej.

Naturalnie faktyczne odchylenia cen w tę i drugą stronę w poszczególnych powiatach były jeszcze większe, ale w każdym bądź razie wykazywały one zgrupowanie około pewnych liczb częściej notowanych. Wyciągając z powyższej tablicy największe odchylenia w obie strony dla poszczególnych miesięcy, otrzymamy następujące zestawienie:

Nazwa Województwa	Rok	P s z e n i c a									Ż y t o									Z i e m n i a k i								
		IV	V	VI	VII	VIII	IX	IV	V	VI	VII	VIII	IX	IV	V	VI	VII	VIII	IX									
Warszawskie . . .	1921	109.2	101.4	106.5	97.8	97.9	98.4	103.9	96.0	106.1	95.2	94.4	93.7	93.9	94.0	125.0	127.4	115.8	115.2									
	1920	72.4	74.4	76.3	91.7	88.2	81.9	61.1	63.6	68.6	73.0	79.8	69.7	66.1	68.0	66.7	66.7	64.5	61.1									
Łódzkie . . .	1921	102.3	109.5	106.5	97.8	94.8	98.4	100.7	111.1	109.1	96.6	95.8	93.7	106.0	113.4	125.0	108.3	100.0	106.0									
	1920	61.8	74.2	83.3	75.0	83.3	88.7	54.0	65.0	70.0	59.9	74.6	82.0	50.0	53.0	37.5	33.3	48.4	44.4									
Kieleckie . . .	1921	99.0	100.0	97.9	95.7	91.7	94.9	102.1	106.1	101.5	99.3	94.4	97.9	95.7	110.4	101.0	108.3	94.7	92.2									
	1920	90.6	86.0	82.3	83.3	78.4	76.8	83.7	80.7	78.6	80.3	79.8	77.5	83.7	84.0	87.5	80.0	64.5	52.8									
Lubelskie . . .	1921	102.6	98.6	102.8	96.7	100.0	108.9	101.8	97.6	101.5	96.6	98.6	105.1	95.5	92.5	104.2	95.5	94.7	106.0									
	1920	109.4	111.8	107.5	111.1	105.4	102.4	108.7	107.9	104.3	102.2	92.0	106.6	105.0	106.0	104.2	83.3	96.8	88.9									
Białostockie . . .	1921	107.1	97.3	106.5	106.5	107.3	116.9	98.0	85.9	104.5	96.6	98.6	106.3	136.4	131.3	135.4	146.5	132.6	138.2									
	1920	84.7	82.3	89.2	—	—	167.3	68.3	65.7	71.4	—	—	163.9	75.0	76.0	70.8	—	—	277.8									
Krakowskie . . .	1921	98.7	101.3	99.1	103.3	94.8	95.8	106.2	106.1	101.5	111.7	104.2	107.6	107.6	107.6	104.5	90.6	114.7	121.1									
	1920	117.1	114.0	100.5	97.2	98.0	78.5	124.6	122.9	107.1	105.8	104.3	82.0	117.9	104.0	110.4	113.3	112.9	77.8									
Łwowskie . . .	1921	103.8	100.0	97.9	101.1	104.2	94.9	106.2	101.0	98.5	102.1	104.2	100.0	101.5	89.6	86.2	76.4	89.5	87.6									
	1920	142.4	127.2	117.2	100.0	122.5	102.4	144.4	137.1	122.9	109.5	128.8	102.5	132.1	138.0	141.7	133.3	129.0	77.8									
Śląskowski . . .	1921	93.6	98.6	91.8	104.3	107.3	96.7	99.7	106.1	98.5	106.2	109.7	105.1	97.0	88.1	75.0	63.7	73.7	73.7									
	1920	121.8	123.1	129.0	136.7	125.0	102.4	142.9	142.9	152.1	172.3	141.1	114.8	133.6	156.0	138.3	200.0	177.4	111.1									
Tarnopolskie . . .	1921	80.8	91.9	90.6	95.7	104.2	94.9	81.7	90.9	87.9	96.6	101.4	97.5	75.8	70.1	67.7	57.3	63.2	69.1									
	1920	97.1	108.1	112.9	—	—	—	108.7	110.7	121.4	—	—	—	117.9	108.0	108.3	—	—	—									

Wahania wskaźników cen zbożowych w b. Kongresówce i Małopolsce.

P S Z E N I C A .

	1920 r. wskaźniki			1921 r. wskaźniki		
	najwyższy	najniższy	amplituda	najwyższy	najniższy	amplituda
Kwiecień. .	142.4	61.8	80.6	109.2	80.8	28.4
Maj . . .	127.4	74.2	53.2	109.5	91.9	17.6
Czerwiec. .	129.0	76.3	52.7	106.5	90.6	15.9
Lipiec. . .	136.7	75.0	61.7	106.5	95.7	10.8
Sierpień . .	125.0	78.4	46.6	107.3	91.7	15.6
Wrzesień. .	167.3	76.8	90.5	116.9	94.9	22.0

Ż Y T O .

	1920 r. wskaźniki			1921 r. wskaźniki		
	najwyższy	najniższy	amplituda	najwyższy	najniższy	amplituda
Kwiecień. .	144.4	54.0	90.4	106.2	81.7	24.5
Maj . . .	137.1	63.6	73.5	111.1	85.9	25.2
Czerwiec. .	152.1	68.6	83.5	109.1	87.9	21.2
Lipiec. . .	172.3	59.9	112.4	111.7	95.2	16.5
Sierpień . .	141.1	73.6	60.5	109.7	94.4	15.3
Wrzesień. .	163.9	69.7	94.2	107.6	93.7	13.9

Z I E M N I A K I .

	1920 r. wskaźniki			1921 r. wskaźniki		
	najwyższy	najniższy	amplituda	najwyższy	najniższy	amplituda
Kwiecień. .	153.6	50.0	103.6	136.4	75.8	60.6
Lipiec. . .	200.0	33.3	166.7	146.5	57.3	99.2
Wrzesień. .	277.8	44.4	233.4	138.2	69.1	69.1

Nadzwyczaj ciekawym jest przebieg stopniowego normowania się cen rynku zbożowego. Najłatwiej i najpełniej można go zaobserwować na cenach żyta, zwracając uwagę w powyższej tablicy na rubrykę amplitudy wahań w poszczególnych rejonach. Rok 1920 nie wykazuje wybitnych tendencji w kierunku pewnego porządkowania się cen. Za to już wiosenne miesiące 1921 roku rozpoczynają szereg, znacznie niższą amplitudą wahań, przytem amplituda ta stale się zmniejsza, dążąc wyraźnie ku pewnej równi. Jest to namacalnem świadectwem kształtowania się cen pod coraz wyraźniejszą presją stałych i zwykłych praw ekonomicznych — wolnej konkurencji i zarazem oznaką coraz większego zanikania wszelkiej państwowej ingerencji, wszelkiego przymusu sztucznego w dziedzinie gospodarczej. Przechodząc do tabliczki, podającej także amplitudy w cenach pszenicy, łatwo dostrzedz przy porównaniu 1921 roku z rokiem 1920 tenże uzdrawiający wpływ swobodnej konkurencji (naturalnie wraz z dobrym urodzajem, który zresztą jej sprzyja). Jednakże liczby zestawienia nie wykazują tego wpływu w całkiem czystej formie jak w życie, ponieważ pszenica jest na ziemiach polskich produktem zbyt kownym, więc przypuszczalnie wzrost zapotrzebowania w niektórych okolicach wpływał na pewne zwiększenie (acz nieznaczne) amplitudy wahań w ostatnich dwóch podanych miesiącach 1921 r.

Zgola odmienny obraz, jak też należało się spodziewać, ujrzymy analizując ceny ziemniaków. Jako artykuł trudny dla transportów z powodu wielkiej objętości oraz podlegającym łatwemu zepsuciu, ujawniają ziemniaki różnice w cenach lokalnych zawsze znaczniejsze niż pszenica i żyto. W roku 1921 przyczynił się do tego jeszcze zły urodzaj w wielu miejscowościach Polski. Jednakże, mimo wszystko łatwo zauważyć w roku 1921 spore polepszenie rynku ziemniaczanego w sensie pewnego złagodzenia zbyt wielkich różnic w cenach lokalnych.

Porównyując ceny za 6 miesięcy roku 1921 z cenami za też same 6 miesięcy 1920 r. możemy zbadać rozwój cen zbożowych w okresie miesięcy od przednówka do zakończenia zbiorów dla obu wymienionych lat. Przyjmując ceny w miesiącu kwietniu każdego roku za 100, otrzymujemy następującą tablicę:

Wskaźniki cen ziemiopłodów w stosunku do ceny z kwietnia każdego roku dla lat 1920 i 1921.

Nazwa Województw	Rok	P s z e n i c a					Ż y t o					J ę c z m i e ń							
		IV	V	VI	VII	VIII	IX	IV	V	VI	VII	VIII	IX	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Warszawskie	1921	100	88.0	102.1	105.6	110.3	131.5	100	89.6	110.1	108.5	106.9	116.4	100	89.1	102.7	104.7	108.5	129.8
	1920	100	112.2	115.4	134.1	146.3	195.1	100	115.6	124.6	129.9	168.8	220.8	100	110.4	—	123.9	141.8	179.1
Łódzkie	1921	100	101.5	109.0	112.8	114.0	140.4	100	107.1	116.9	113.6	112.0	120.1	100	105.5	117.6	113.6	115.6	129.8
	1920	100	131.4	147.6	128.6	161.9	247.6	100	133.8	144.1	120.6	176.5	294.1	100	129.2	—	126.2	153.8	261.5
Kieleckie	1921	100	95.9	103.6	114.0	114.0	139.9	100	100.8	107.2	115.2	108.8	123.2	100	96.2	113.2	121.8	115.4	136.8
	1920	100	103.9	99.4	97.4	103.9	146.1	100	104.6	101.8	101.8	120.4	175.9	100	101.1	—	101.1	106.4	138.3
Lubelskie	1921	100	91.3	105.0	111.3	120.0	155.0	100	93.1	107.5	112.4	114.0	133.2	100	89.8	104.1	116.3	120.4	140.8
	1920	100	111.8	107.5	107.5	115.6	164.3	100	101.2	106.6	102.2	109.5	189.8	100	109.3	—	101.7	93.2	161.0
Białostockie	1921	100	86.2	104.2	117.4	123.4	159.3	100	85.0	115.0	116.7	118.3	140.0	100	80.4	103.9	113.7	117.7	138.2
	1920	100	106.3	115.3	—	—	340.3	100	107.0	116.3	—	—	465.1	100	105.1	—	—	—	433.7
Krakowskie	1921	100	97.4	105.2	123.4	118.2	141.6	100	96.9	103.1	124.6	115.4	130.8	100	93.9	100.0	126.5	120.4	140.8
	1920	100	106.5	97.0	87.9	100.5	115.6	100	109.6	95.5	92.4	108.3	127.4	100	102.5	—	100.0	116.7	133.3
Lwowskie	1921	100	91.4	98.8	114.8	123.5	133.3	100	92.3	100.0	113.8	115.4	121.5	100	91.5	102.1	119.1	123.4	134.0
	1920	100	97.9	90.1	74.4	103.3	124.0	100	105.5	97.5	82.4	115.4	137.4	100	81.3	—	76.4	125.0	127.8
Stanisławowskie	1921	100	100.0	102.7	131.5	141.1	150.7	100	103.3	106.6	126.2	129.5	136.1	100	95.0	105.0	140.0	147.5	165.0
	1920	100	110.6	115.9	118.8	123.2	144.9	100	111.1	118.3	131.1	127.8	155.6	100	75.8	—	151.5	117.4	143.9
Tarnopolskie	1921	100	107.9	117.5	139.7	158.7	171.4	100	108.0	116.0	140.0	146.0	154.0	100	112.1	118.2	160.6	172.7	181.9
	1920	100	121.8	127.3	—	—	—	100	113.1	124.1	—	—	—	100	78.7	—	—	—	—

Wskaźniki cen ziemiopłodów w stosunku do ceny z kwietnia z każdego roku dla lat 1920 i 1921.

Nazwa Województw	Rok	O w i e s					Z i e m n i a k i						
		IV	V	VI	VII	VIII	IX	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Warszawskie	1921	100	99,3	115,1	117,4	130,9	142,2	100	101,6	193,5	322,6	354,8	403,2
	1920	100	118,6	—	137,3	135,6	186,4	100	91,9	86,5	108,1	108,1	118,9
Łódzkie	1921	100	109,3	125,3	132,1	129,8	143,5	100	115,2	181,8	257,6	287,9	348,5
	1920	100	125,0	—	115,1	133,3	216,7	100	103,6	64,3	71,4	107,1	114,3
Kieleckie.	1921	100	107,7	123,1	133,3	130,8	156,4	100	115,6	151,6	265,6	281,3	312,6
	1920	100	109,4	—	112,9	101,2	141,2	100	87,5	87,5	100,0	83,3	79,2
Lubelskie.	1921	100	97,3	124,3	145,9	148,7	178,4	100	98,4	158,7	238,1	285,7	365,1
	1920	100	105,3	—	105,3	94,7	147,4	100	89,8	84,7	84,7	101,7	108,5
Białostockie. . . .	1921	100	88,9	98,4	113,0	118,5	127,8	100	97,8	144,4	255,6	322,2	333,3
	1920	100	96,4	—	—	—	397,6	100	90,5	80,9	—	—	476,2
Krakowskie.	1921	100	94,7	110,5	139,5	147,4	160,5	100	98,6	122,5	253,5	323,9	338,0
	1920	100	80,0	—	87,7	87,7	84,6	100	78,8	80,3	103,0	106,9	84,8
Lwowskie	1921	100	100,0	124,2	163,6	163,6	184,9	100	89,6	114,9	179,1	253,7	283,6
	1920	100	71,9	—	62,5	87,5	87,5	100	93,2	91,9	108,1	108,1	75,7
Stanisławowskie . . .	1921	100	106,5	122,6	177,4	200,0	196,8	100	92,2	112,5	156,3	218,8	250,0
	1920	100	80,5	—	85,4	85,4	79,3	100	90,7	88,4	139,5	127,9	93,0
Tarnopolskie	1921	100	117,2	127,6	182,8	200,0	200,0	100	94,8	130,0	180,0	240,0	300,0
	1920	100	80,8	—	—	—	—	100	81,8	78,8	—	—	—

Dla zbadania zjawisk zachodzących na rynku (a właściwie rynkach) zbożowym, weźmiemy żyto. Na tym artykule w najczystszej formie powinny się wykazać zasadnicze zjawiska, kształtujące ceny na ziemiopłody w Polsce, ponieważ produkcja żyta odgrywa w Polsce zasadniczą rolę w produkcji zbożowej, wogóle zaś urodzaj tegoroczny żyta jest całkiem wystarczający na potrzeby kraju.

Przyglądając się wyżej podanej tablicy, przedewszystkiem wcale niedostrzeżemy wpływu oficjalnego uznania wolnego han-

dlu ziemiopłodami na ruch cen w kierunku zwyżek, przewidywanych przez przeciwników wolnego handlu. Ceny w roku 1920 wzrastają daleko burzliwiej, niż w roku 1921. Można powiedzieć, że wzrost cen w roku bieżącym jest daleko łagodniejszy we wszystkich miejscowościach i że ceny kształtowały się pod wpływem dwóch czynników: swobodnej konkurencji i obfitego dosyć urodzaju żyta. Łatwo zauważymy w końcu miesiąca maja 1921 r. pewną stagnację na rynkach zbożowych, spowodowaną prawdopodobnie nasyceniem potrzeb i zapowiadającym się dobrym urodzajem. Takież, tylko już nieznaczne wahanie zniżkowe znajdziemy w końcu sierpnia, kiedy właśnie już całkowicie wyjaśnił się dobry urodzaj tegoroczny.

Więcej powikłanym jest stosunek w cenach pszenicy, ponieważ jest to produkt więcej luksusowy i ilość jego jest w Polsce niedostateczną.

Przed wojną na konjunkturę rynku pszenicy wpływał przede wszystkim import zewnętrzny.

To samo poniekąd było i po wojnie w pierwszych latach, t. j. 1919 i 1920. Mianowicie w tych latach był znaczny dowóz pszenicy amerykańskiej, co wpływało i na rynek nielegalny. Z chwilą przerwania tego importu, naturalnie ceny pszenicy musiały więcej wzrastać niż ceny żyta, co też uwidocznia powyższe zestawienie. Mianowicie, gdy w roku 1920 z powodu złego urodzaju żyta ceny tego ostatniego szybciej wzrastały niż ceny pszenicy, w roku 1921 z chwilą przerwania dowozu amerykańskiej pszenicy ceny naszej pszenicy poczęły gwałtownie iść w górę i różnica w cenach tych dwóch ziemiopłodów znacznie się powiększyła. Ale nie bacząc na to zjawisko, na terenie b. Kongresówki wszędzie wzrost cen pszenicy w roku 1920 był burzliwszy, niż w 1921. W Małopolsce jest pewne odchylenie, spowodowane prawdopodobnie wyżej wymienioną przyczyną.

Jęczmień na terenie b. Kongresówki daje takież obraz gwałtowniejszego wzrostu cen w roku 1920. Za to ceny owsa, które w końcu maja 1921 r. wykazywały tendencję zniżkową, w dalszych miesiącach widocznie pod wpływem większego zapotrzebowania a następnie i wyjaśniającego się gorszego, niż był spodziewany urodzaju 1921 roku, zaczęły szybciej iść w górę.

Pewne jaskrawe od tego odchylenie w województwie Białostockiem we wrześniu 1920 roku tłumaczy się tem, że to województwo było objęte inwazją nieprzyjacielską.

Niezwykłe jaskrawy obraz przemożnego wpływu urodzaju na kształtowanie się cen rynków lokalnych w Polsce daje porównanie rozpatrzonego powyżej wzrostu cen żyta z wzrostem cen na ziemniaki.

Obserwowaliśmy już stosunkowo łagodny bieg cen na żyto — w tej chwili możemy zaobserwować w roku 1921 gwałtowny i daleko burzliwszy, niż w roku 1920, wzrost cen na ziemniaki. Po bardzo nieznacznej, jak i przy innych ziemniopłodach zniżce cen w końcu maja 1921 r. następują gwałtowne skoki w górę, wielokrotnie przewyższające także skoki w roku ubiegłym. A przecież ziemniaki zawsze były przedmiotem wolnego handlu. Jasna rzecz, że tu wpływa przedewszystkiem coraz bardziej wyjaśniający się zły urodzaj tegoroczny. I co jest charakterystyczne dla rynków lokalnych, wzrost cen na ziemniaki jest gwałtowniejszy w północnych województwach a mniej gwałtowny. (w przeciwieństwie do innych ziemniopłodów) w południowo-wschodniej Małopolsce, gdzie urodzaj tegoroczny ziemniaków był lepszy

Przy wszystkich powyżej omówionych odchyleniach, wahanach i t. p. pozostaje jeden jeszcze fakt niezmienny — wszystkie bez wyjątku ceny na ziemniopłody stale dążą w górę. Jakież to jest czynnik, który przeskakując wszystkie przeszkody w postaci konjunktur gospodarczych pędzi te ceny naprzód? Nic innego — tylko rozwój kursów naszej waluty.

Nasze ceny ziemniopłodów gonią, bo muszą gonić spadek polskiej waluty, nie mogą jednak do ostatnich momentów spadku tego dopędzić.

Ponieważ o zamkniętym kompleksie gospodarczym bez wszelkiej łączności ze światem zewnętrznym mówić w tej chwili już nie można, i Polska nie może żyć swym odrębnym od innych rynków światowych życiem ekonomicznym, przeto wszystkie czynniki ekonomiczne Polski, a więc i ceny ziemniopłodów muszą dążyć do wyrównania z cenami na rynkach zagranicznych, bo w tym kierunku idą ceny wszystkich innych artykułów. Stąd dążenie do wyrównania strat, poniesionych przez spadek waluty i w następstwie tendencja ku stałemu wzrostowi cen.

Dla uplastycznienia tego zjawiska przedewszystkiem przedstawiamy tu przebieg cen na pszenicę i żyto na rynkach Stanów

Zjednoczonych Ameryki Północnej w ciągu roku 1920 i 1921, przytaczając dla porównania ceny odpowiednich miesięcy roku 1913. Ceny są podane za quintal w dolarach amerykańskich z końca każdego miesiąca.

Koniec miesiąca	Pszenica № 2 Redwinke Chicago				Zyto № 2 Minneapolis			
	1921 r.	1920 r.	1919 r.	1913 r.	1921 r.	1920 r.	1919 r.	1913 r.
III	5.85	9.43	8.73	3.51	5.74	6.90	6.32	2.25
VI	5.29	10.58	9.02	3.12	4.76	8.47	5.88	2.26
IX	4.66	9.34	8.28	3.50	3.70	7.20	5.56	2.34
XII	—	6.63	10.91	3.53	—	6.32	6.99	2.12

Naturalnie nic podobnego do przebiegu cen w Polsce tu nie zauważymy, ponieważ inne czynniki kształtowały rynki zbożowe Polski. Wobec tego ceny na rynkach wszechświatowych mogły mieć tylko odległy wpływ na rynek zbożowy Polski.

Ceny zboża na rynkach amerykańskich na tle wysokich cen panujących po wojnie światowej wykazują powtórny okres zwyżkowy — od ostatniej ćwierci 1919 roku do ostatniej ćwierci roku 1920. Następnie rozpoczyna się zniżka cen zbożowych z okresu wahań, zakończona stałym spadkiem aż do chwili bieżącej.

Poniżej zestawiamy równolegle ceny zboża na rynkach amerykańskich, spadek kursu marki polskiej i wzrost cen na niektórych rynkach lokalnych polskich.

Z zestawień tych wynika, że rozwój cen na rynkach polskich w ciągu tych dwóch okresów, mając niewiele wspólnego z przebiegiem cen na rynkach amerykańskich wyraźnie podążał za ruchem kursu walut obcych. Jednakże, gdy w roku 1920 wahania cen i kursy walut były naogół zgodne, w roku 1921 stale i coraz więcej ruch cen na zboże pozostawał w tyle w stosunku do kursów walut obcych.

Koniec miesiąca	Wskaźniki zmian w cenie zboża				Wskaźniki zmian w kursie walut obcych na giełdzie Warsz.	
	na rynkach Warszawskich		na rynkach Ame- rykańskich		dolary	marki niemiec.
	pszenica	żyto	pszenica	żyto		
r. 1920 IV	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
„ V	112,2	115,6	103,1	102,9	101,4	157,6
„ VI	115,4	124,6	99,8	103,8	75,1	121,2
„ VII	134,1	129,9	80,5	86,0	103,3	142,4
„ VIII	146,3	168,8	90,3	97,1	118,8	145,5
„ IX	195,1	220,8	62,5	77,5	149,2	139,4
r. 1921 IV	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
„ V	88,0	89,6	118,3	111,4	124,8	129,7
„ VI	102,1	110,1	100,9	93,3	258,7	238,3
„ VII	105,6	108,5	87,2	85,5	259,4	205,5
„ VIII	110,3	106,9	86,8	76,1	346,6	256,3
„ IX	131,5	116,4	88,9	72,6	806,1	422,7
„ X	164,3	141,5	71,9	62,7	374,1	140,6
„ 5/XI	164,3	141,5	78,6	58,0	349,1	101,6
„ 10/XI	140,8	117,9	73,9	62,0	411,5	125,0
„ 15/XI	140,8	117,9	74,8	62,4	448,9	117,2

Jeszcze jedno zestawienie podajemy poniżej, mianowicie: tablicę absolutnych cen zboża na rynkach amerykańskich z końca każdego miesiąca 1920 i 1921 roku, oraz cen polskich notowanych na terenie województwa Warszawskiego, przeliczając je według odpowiednich kursów na dolary amerykańskie. Ceny są podane za quintal miesiącami od kwietnia do 15 listopada.

		P S Z E N I C A									
		IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	5/XI	10/XI	15/XI
r. 1921	Polska . . .	10,6	7,5	4,2	4,3	3,4	1,7	4,6	5,0	3,6	3,3
	Ameryka . . .	5,3	6,2	5,3	4,6	4,5	4,7	3,8	4,1	3,9	3,9
r. 1920	Polska . . .	6,8	7,5	10,4	8,8	8,4	8,9	—	—	—	—
	Ameryka . . .	10,6	10,9	10,6	8,5	9,6	6,6	—	—	—	—

		Ż Y T O									
		IV	V	VI	VII	VIII	IX	X ¹⁾	5(XI ¹⁾	10(XI ¹⁾	15(XI ¹⁾
r. 1921	Polska . . .	7.9	5.7	3.4	3.3	2.4	1.1	3.0	3.2	2.3	2.1
	Ameryka . .	5.1	5.7	4.8	4.4	3.9	3.7	3.2	3.0	3.2	3.2
r. 1920	Polska . . .	4.3	4.8	7.0	5.3	6.0	6.3	—	—	—	—
	Ameryka . .	8.1	8.4	8.5	7.0	7.9	6.3	—	—	—	—

Widzimy jak ceny zboża dążą do wyrównania spadku polskiej waluty, zbliżając się do równi cen wszechświatowych. Ceny w województwie Warszawskim, które w czerwcu i lipcu roku 1920 na ogół dopędziły ceny rynków amerykańskich, jeszcze raz osiągają, a nawet i przekraczają poziom cen amerykańskich w okresie od września 1920 roku aż do maja roku 1921. W okresie następnym ceny beznadziejnie przegrywają w walce ze spadkiem kursu marki polskiej aż do początku października.

W poprzednich rozważaniach zatrzymywaliśmy się na końcu września 1921 roku.

Od tego czasu zaczyna się przełom w kursie naszej waluty. Marka polska, która na początku października spadła do najniższego swego poziomu, w okresie następnym poszła w górę. Naturalnie w następstwie tego bardzo szybko musiał zaznaczyć się przełom w tendencji cen na rynku zbożowym, zarówno na giełdach, jak i na rynkach lokalnych. Ceny bowiem na zboże, które kształtowały się u nas głównie pod presją kursów walutowych, nie mogły długo pozostać nieczułe na większą zmianę ich tendencji.

Moment (w pierwszej połowie października), kiedy ceny zboża doszły do swego punktu kulminacyjnego (pszenica notowała się na giełdzie zbożowej około 18 tysięcy marek a żyto 12 tys. marek), nie mógł trwać długo, bowiem na takim pozio-

¹⁾ Za czas od końca października do 15 listopada dla rynku polskiego odane są ceny notowane na Warszawskiej giełdzie zbożowo-towarowej.

nie ceny mogły się utrzymać tylko przy wysokim kursie walut obcych. Naprzykład, przy spadku kursu dolara do 4.000 marek w owym czasie już cena pszenicy równałaby się 4½ dolara, a żyta 3 dolary — co już było bardzo bliskiem poziomu cen amerykańskich. Przechodząc do notowań rynku niemieckiego, znajdziemy co następuje:

Ceny pszenicy i żyta w Berlinie i na giełdzie Warszawskiej — te ostatnie przeliczone na marki niemieckie według bieżącego kursu — w drugim tygodni miesiąca listopada wynosiły za 100 kg.

	Pszenica	Ż y t o
Berlin . . .	770	600
Warszawa . .	800	500

Rozpatrując powyższe zestawienie, należy przyjąć pod uwagę, że ceny na zboże w Niemczech bodaj najwięcej ze wszelkich cen zagranicznych wpłynęły na kształtowanie się cen zbożowych u nas.¹⁾

Poprzednio widzieliśmy, jak ceny podążały w górę za wzrostem kursu walut obcych z pewnem opóźnieniem. Tak i odwrotnie w dół ceny na zboże szły z widocznem ociąganiem się. Ceny na zboże zaczęły spadać dopiero wtedy, gdy już bardzo wyraźnie zaznaczył się był spadek walut obcych; dalej niżka cen stałe pozostawała w tyle za niżką kursów.

Przy dosyć powolnym spadku cen zboża u nas i przy ciągłym wahaniu kursów walut obcych, były naturalnie momenty, kiedy ceny jednego lub obu ziemiopłodów nawet znacznie (w przeliczeniu na dolary amerykańskie) przewyższały ceny w Ameryce. Tak było dla pszenicy od końca października do początku listopada i dla żyta na początku listopada. Następnie jednak niżka marki polskiej i pewna wyżka cen zboża w Ameryce zepchnęły polską cenę w dół. Należy zauważyć, że cena pszenicy w stosunku do ceny żyta w Polsce stałe utrzymuje się na poziomie wyższym niż w Ameryce, i dlatego różnica w cenach tego ziemio-

¹⁾ Ogromnie wysokie obecnie są u nas ceny owsa w porównaniu do amerykańskich: około 15 listopada na rynkach amerykańskich cena owsa była 1,8 dolara, gdy cena w Polsce (giełda tow. zboż. Warszawska) w przeliczeniu na dolary stanowiła 2,4. W tymże czasie w Niemczech poziom cen na owies zbliżonym był do poziomu cen polskich; cena owsa przeliczona na marki niemieckie w Polsce wynosiła 587, zaś na giełdzie Berlińskiej 590 za g.

**Ceny ziemioplodów płacone producentom w r. 1920 i 1921 w województwach b. Królestwa
Kongresowego i Małopolski.**

Nazwa Województw	Rok	P s z e n i c a					Ż y t o					J ę c z m i ę n							
		IV	V	VI	VII	VIII	IX	IV	V	VI	VII	VIII	IX	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Warszawskie.	1921	8.520	7.500	8.700	9.000	9.400	11.200	6.360	5.700	7.000	6.900	6.800	7.400	5.160	4.600	5.300	5.400	5.600	6.700
	1920	1.230	1.380	1.420	1.650	1.800	2.400	770	890	960	1.000	1.300	1.700	670	740	—	830	950	1.200
Łódzkie.	1921	7.980	8.100	8.700	9.000	9.100	11.200	6.160	6.600	7.200	7.000	6.900	7.400	4.930	5.200	5.800	5.600	5.700	6.400
	1920	1.050	1.380	1.550	1.350	1.700	2.600	680	910	980	820	1.200	2.000	650	840	—	820	1.000	1.700
Kieleckie.	1921	7.720	7.400	8.000	8.800	8.800	10.800	6.250	6.300	6.700	7.200	6.800	7.700	4.680	4.500	5.300	5.700	5.400	6.400
	1920	1.540	1.600	1.530	1.500	1.600	2.200	1.080	1.130	1.100	1.100	1.300	1.900	940	950	—	930	1.000	1.300
Lubelskie.	1921	8.000	7.300	8.400	8.900	9.600	12.400	6.230	5.800	6.700	7.000	7.100	8.300	4.900	4.400	5.100	5.700	5.900	6.900
	1920	1.860	2.080	2.090	2.000	2.150	3.000	1.370	1.310	1.460	1.400	1.500	2.600	1.180	1.290	—	1.200	1.100	1.900
Białostockie.	1921	8.350	7.200	8.700	9.800	10.300	13.300	6.000	5.100	6.900	7.000	7.100	8.400	5.100	4.100	5.300	5.800	6.000	7.100
	1920	1.440	1.530	1.660	—	—	4.900	860	920	1.000	—	—	4.000	790	830	—	—	—	3.900
Krakowskie.	1921	7.700	7.500	8.100	9.500	9.100	10.900	6.500	6.300	6.700	8.100	7.500	8.500	4.900	4.600	4.900	6.200	5.900	6.900
	1920	1.990	2.120	1.870	1.750	2.000	2.300	1.570	1.720	1.500	1.450	1.700	2.000	1.200	1.230	—	1.200	1.400	1.600
Lwowskie.	1921	8.100	7.400	8.000	9.300	10.000	10.800	6.500	6.000	6.500	7.400	7.500	7.900	4.700	4.300	4.800	5.600	5.800	6.300
	1920	2.420	2.370	2.180	1.800	2.500	3.000	1.820	1.920	1.720	1.500	2.100	2.500	1.440	1.170	—	1.100	1.800	1.840
Stanisławowskie.	1921	7.300	7.300	7.500	9.600	10.300	11.000	6.100	6.300	6.500	7.700	7.900	8.200	4.000	3.800	4.200	5.600	5.900	6.600
	1920	2.070	2.290	2.400	2.460	2.550	3.000	1.800	2.000	2.130	2.360	2.300	2.800	1.320	1.000	—	2.000	1.550	1.900
Tarnopolskie.	1921	6.300	6.800	7.400	8.800	10.000	10.800	5.000	5.400	5.800	7.000	7.300	7.700	3.300	3.700	3.900	5.300	5.700	6.000
	1920	1.650	2.010	2.100	—	—	—	1.370	1.550	1.700	—	—	—	1.080	850	—	—	—	—

K/120/83
106691

**Ceny ziemiopłodów płacone producentom w r. 1920 i 1921 w województwach
b. Królestwa Kongresowego i Małopolski.**

Nazwa Województw	Rok	O w i e s									Z i e m n i a k i								
		IV	V	VI	VII	VIII	IX	IV	V	VI	VII	VIII	IX	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Warszawskie	1921	4.430	4.400	5.100	5.200	5.800	6.300	620	630	1.200	2.000	2.200	2.500	185	170	160	200	200	220
	1920	590	700	—	810	800	1.100	630	760	1.200	1.700	1.900	2.300	140	145	900	100	150	160
Łódzkie	1921	4.390	4.800	5.500	5.800	5.700	6.300	640	740	970	1.700	1.800	2.000	240	210	210	240	200	190
	1920	600	750	—	690	800	1.300	630	620	1.000	1.500	1.800	2.300	295	265	250	250	300	320
Kieleckie	1921	3.900	4.200	4.800	5.200	5.100	6.100	900	880	1.300	2.300	2.900	3.000	210	190	170	—	—	1.000
	1920	850	930	—	960	860	1.200	630	620	1.000	1.500	1.800	2.300	295	265	250	250	300	320
Lubelskie	1921	3.700	3.600	4.600	5.400	5.500	6.600	630	620	1.000	1.500	1.800	2.300	295	265	250	250	300	320
	1920	950	1.000	—	1.000	900	1.400	900	880	1.300	2.300	2.900	3.000	210	190	170	—	—	1.000
Białostockie	1921	5.400	4.800	5.300	6.100	6.400	6.900	630	620	1.000	1.500	1.800	2.300	295	265	250	250	300	320
	1920	830	800	—	—	—	3.300	630	620	1.000	1.500	1.800	2.300	295	265	250	250	300	320
Krakowskie	1921	3.800	3.600	4.200	5.300	5.600	6.100	630	620	1.000	1.500	1.800	2.300	295	265	250	250	300	320
	1920	1.300	1.040	—	1.140	1.140	1.180	630	620	1.000	1.500	1.800	2.300	295	265	250	250	300	320
Lwowskie	1921	3.300	3.300	1.100	5.400	5.400	6.100	630	620	1.000	1.500	1.800	2.300	295	265	250	250	300	320
	1920	1.600	1.150	—	1.000	1.400	1.400	630	620	1.000	1.500	1.800	2.300	295	265	250	250	300	320
Stanisławowskie	1921	3.100	3.300	3.800	5.500	6.200	6.100	630	620	1.000	1.500	1.800	2.300	295	265	250	250	300	320
	1920	1.640	1.320	—	1.400	1.400	1.300	630	620	1.000	1.500	1.800	2.300	295	265	250	250	300	320
Tarnopolskie	1921	2.900	3.400	3.700	5.300	5.800	5.800	500	470	650	900	1.200	1.500	330	270	260	—	—	—
	1920	1.200	970	—	—	—	—	330	270	260	—	—	—	—	—	—	—	—	—

plodu jest na ogół mniejsza. Toż samo zresztą widzieliśmy przy porównaniu naszych cen z cenami rynku Berlińskiego.

Naturalnie, wobec wyższości naszej waluty, ceny zboża na polskich rynkach z łatwością mogą stać wyżej niż na rynkach zagranicznych, zaś w następstwie tego mogą się dla nas zamknąć rynki zachodnie. Natomiast powstaje jako konsekwencja rozwoju cen, nawet możliwość importu niektórych produktów zbożowych do Polski.

K/120/83

